

Teatrul Dramatic „Sofia“

Florian
Potra

Inițiat cu mai puțin de șapte ani în urmă, Teatrul Dramatic „Sofia“ e o demonstrație eloquentă atât a vitalității culturii socialiste bulgare, cât și a disponibilității artei scenice, cu particularitățile sale novatoare, cu entuziasmele izvorite din conștiințe individuale și colective, formate revoluționar. Probante sînt, în acest sens, cele trei spectacole propuse de turneul în țara noastră al tînărului teatru sofiot : o evocare a figurii lui Gheorghi Dimitrov, Roșu și brun ; o evocare a rîscoalei populare din Bulgaria anului 1923 — cunoscută ca prima mișcare antifascistă de masă din Europa —, Simbătă 23 ; și, între ele, comedia shakespereiiană Cum vă place. O primă constatare, pe care vom încerca s-o argumentăm în cele ce urmează, indică superioritatea spectacolelor „originale“, prin angajarea regizorală și actoricească, prin prospețimea și percutanța mesajelor ideologico-estetice. Le vom analiza, aceste spectacole, în ordinea apariției pe scena Naționalului din București, în serile de 15, 16 și 17 aprilie 1976.

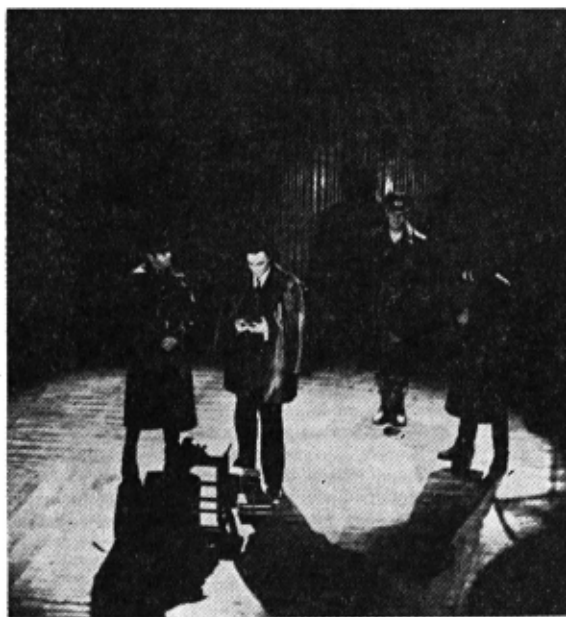
ROȘU ȘI BRUN

de Ivan Radoev

Titlul acestei piese de poetul și dramaturgul Ivan Radoev se referă la simbolistica politică a culorilor : roșu stă pentru comunism, brun stă pentru hitlerism. Confruntarea dintre aceste crezuri, dintre aceste două moduri de a vedea lumea și societatea, de a acționa asupra lor, are loc în două închisori naziste, cea de la Leipzig, imediat după faimosul proces, înscenat, al incendiului Reichstagului (1933), și cea de la Berlin, înainte de eliberarea eroului principal (1934), care este Gheorghi Dimitrov, marele acuzat-acuzator, al cărui leit-motiv devine, și în piesă, „eu întreb !“. Atent la delimitarea hotărîită a prăpastiei ce desparte eugetul limpede, gîndirea profund umanistă, avansată, a legendarului revoluționar bulgar, pe de o parte, și opresorii săi fizici și morali, pe de altă parte, Radoev îl aduce în scenă pe Dimitrov ca pe un steg de luptă desfășurat, dar și ca pe un om, pur și simplu, a cărui statură politică crește pe măsură ce i se adîncește portretul uman, pe măsură ce înaintează acțiunea. Sarcina asumată de dramaturg e relativ îngreuiată sub unghiul echilibrării polilor de tensiune, deoarece Dimitrov rămîne singur, pe un taler, și aproape toată bogata distribuție, pe celălalt taler,

chiar dacă, printr-o *second story*, autorul aruncă sămînta îndoielii în cîteva conștiințe naziste, și chiar dacă anumite momente sînt punctate, brechtian, prin *songuri* de protest, la care participă toți interpreții. Inițiativa dramaturgiei a lui Radoev se arată a fi cu atât mai reușită, cu cît, după ce lasă impresia unei declanșări greoaie, laborioase, partea a doua se desfășoară cu mai mult nerv, culminînd prin întîlnirea Dimitrov-Haines (Goering), în cursul căreia e anticipat viitorul socialist al omenirii.

Este greu de despărțit succesul efectiv al spectacolului de splendida întrupare a lui Kosta Ţonev (Dimitrov), atașant, cuceri-

Un moment de tensiune dramatică

tor, ca dialectică a gândirii transformate în replică, precum și ca portretizare fizică, de o nobilă eleganță, am zice, național-populară: admirabil, printre altele, momentul în care Tonev exprimă mândria personajului său — insultat atât pentru credința sa comunistă, cât și pentru apartenența la o națiune „inferioară”, balcanică — de a fi bulgar, fiu al unui popor demn și harnic, pereche cu orice popor liber, constructor de civilizație (nu lipsește, cum era firesc, aluzia istorică la elaborarea alfabetului cirilic). Alături de Tonev, poate tot atât de persuasivă, într-un rol dificil, Violeta Ghindeva urmărește cu asprime, dar și cu suptele, tribulațiile personajului său (tinăra nazistă Edel), făcându-ne să regretăm că n-am revăzut-o, deși programul o anunța, și în *Simbătă 23. De remarcant, de asemenea, interpretările lui Dosi Dosev (Heler), a lui Svetozar Nedelcev (Haines), a Lidiei Vileova (Eva Rilke) și a lui Gheorghi Miladinov (Erik).*

Soluția scenografică a lui Gheorghi Ivanov — ușor modificată, pare-se, de condițiile turneului — subliniază cu eficacitate ambianța și atmosfera oprămantă, de închisoare, sugerind — ceea ce e mai prețios — printr-o transparentă metonimie plastică, faptul că întreaga viață a Germaniei naziste avea să devină un teribil regim celular. În mod surprinzător, în raport cu o anumită tradiție cronicărească, despre regia lui Vasil Lukanov ne vine la îndemână să pomenim abia acum, în încheiere, și doar pentru a observa că, mai ales în scenele de vîrf, ea se retrage discret în culise, dincolo de actori, pe care-i lasă să-și trăiască o febrilă existență scenică, teatrală.

CUM VĂ PLACE de Shakespeare

Nici că se putea închipui o mai nimerită alegere din repertoriul comic universal, avînd în vedere mentalitatea și gustul elisabetano-brechtien ale colectivului condus de Nikolina Tomanova. Fără să ajungă la o aplicare strictă a „efectului de distanțare”, Teatrul Dramatic „Sofia” cultivă o anumită manieră agitată, în care *songurile* din *As You Like It*, ca și meditațiile relativ detașate ale „melancolicului” Jacques și chiar ale Rozalindei, dau însăși cheia mesajului: dialectica înfruntare a omului cu timpul care se consumă și consumă, dar care se cere, tocmăi de aceea, fructificat, cel puțin prin iubire; cu alte cuvinte, „eternul” motiv al lui *carpe diem*: „Fiți bucuroși de-această clipă — / Hei, măre, să trăiți o mie de ani în cînt și veselie — / Cununi iubirea înfiripă, / În luna mai cînd dragostea te-mbie /

„Cum vă place” — între spectacolul popular și divertismentul feudal

Și păsările-ngină cîntări dumnezeiești. / Ce dulce-i primăvara cînd iubești!” (traducerea românească e a lui Virgil Teodorescu, cea rostită de actorii bulgari e a lui Valeri Petrov). Dar dacă această potrivire a lui *Cum vă place* cu concepția artiștilor sofioți e reală, la fel de reală s-a dovedit și o anumită rigiditate în raport cu propunerea de „joacă”, de senină „jeșire la iarbă verde”, de *relax* în mijlocul naturii, făcută de Shakespeare (și nu în munții Ardeni din Franța, cum s-ar crede, ci chiar în codrul Arden de lângă Stratfordul natal, pe drumul spre Oxford). De fapt, explicația unei asemenea viziuni contradictorii rezidă mai curînd în soluția regională a lui Benno Besson, în deplină simbioză cu soluția scenoplastică a lui Ezio Toffolutti. Evident, cu greu s-ar putea nega ingeniozitatea și economicitatea decoratorului de a imagina codrul Arden sub forma unui desiș de frînghii, mai groase și mai subțiri, ușor de manevrat, constituindu-se instantaneu în diverse combinații de copaci rămuroși sau scorburoși, leagăne, rădăcini aeriene, rariști etc. Pe de altă parte, însă, hașurarea frînghiilor, cu structura lor mobilă, împreună cu cadrulul scenic o atmosferă și un colorit, ca să zicem așa, de înscă, ceva uscat, lemnos, ce-i drept, dar ca un lemn de scîndură, nu verde, viu, cu seva primăverii în rădăcini. De un astfel de aspect pare molipsit și jocul actorilor: tipic, acela al lui Ithak Finți, care, cu o perfectă coerență de mască, tonuri și mișcări dezarticulate, face din Tocilă un soi de Pinochio chaplinian, anglo-saxon. Pînă și Kosta Tonev își exersează vigurosul talent într-o compoziție de o bravură exterioară, imprimînd faimoasei, filozoficești mahmureli a lui Jacques efecte comice oarecum artificiale, forțate. Cumințenia silitoare a celorlalte capete de afiș, a Nevenci Mandadjieva (o Rozalindă dăruită și deșteaptă, dar nu și destul de feminin expresivă), a lui Todor Kolev (un Orlando prea echilibrat, prea mic-

burghez, față de amintirea modelului literar inspirator, *Orlando furioso* al lui Greene, citit de Shakespeare înainte de conceperea comediei), în sfârșit, cumsecădenia Ioannei Popova (o Celia foarte școlăriță), nu sînt de natură să modifice cadența și contururile acestei ediții a lui *Cum vâ place*, care oscilează între spectacolul popular, aproape țărănesc, și divertismentul feudal. Credem că, pînă la urmă, lectura regizorală a lui Benno Besson nu s-a preschimbât într-o imagine scenică limpede ca tendința, ca mesaj, ci imaginea a rămas ușor aburită de sollicitări stilistice multiple și nu întrutotul omogene.

„Simbătă 23” — întreaga echipă re-traiește cu sinceritate și ardoare tema poemului

SIMBĂTĂ 23

de Ștefan Țanev

Pentru a caracteriza acest spectacol se cuvine să răsturnăm judecata exprimată în legătură cu *Cum vâ place* și, în parte, în legătură cu *Roșu și brun*, lată în ce sens. Dacă lucrarea lui Radoev poate fi definită, cu aproximație, o piesă-document, *Simbătă 23* de Ștefan Țanev este mai curînd o piesă-poem, atît prin lirismul patetic al eroilor și al situației, cît și prin calitatea poetică a dialogului, mai metaforic și mai aforistic decît la Radoev. În schimb, dacă *Roșu și brun* are o a doua parte în crescendo, mai densă și mai vivace ca alură dramatică și scenică, *Simbătă 23* e superioară în prima jumătate, dînd vagi semne de obosală a inspirației, în cea de-a doua jumătate — amîndouă părțile fiind, totuși, impecabil conduse de regia atentă și vînoasă, am zice virilă, a Nikolinei Tomanova, într-un continuum aproape tot timpul expresiv. Iar față de *Cum vâ place*, spectacolul *Simbătă 23* e mai unitar și mai omogen, dobîndind un timbru original, datorită atît viziunii artistice, cît și, îndeosebi, particularității conținutului: mișcarea populară armată împotriva guvernului militar-fascist al lui Tankov și împotriva monarhiei, în septembrie 1923, mișcare înăbușită în sînge, dar cu un salutar efect de mobilizare și verificare a conștiințelor democratice, în areul unei alianțe ce solidariza, alături de comuniștii din frunte, o mare parte a țărănimii și a intelectualității.

Poemul dramatic al lui Țanev e metaforic încă din titlu: ziua de simbătă, a luptei, a înceștării, se situează, firește, înaintea duminicii, cînd va triumfa cauza poporului, a socialismului. Dar, pentru acea viitoare „duminică” decisivă, revoluția are nevoie de oameni vii, capabili să păstreze și să difuzeze credința în comunism: e însăși pleadoaria lui Ralski, conducătorul grupului de răsculați, refugiat în podul unei șuri dintr-un

sat ce va fi luat cu asalt de trupele trimise de monarhia fascizantă.

Țanev, autorul, adună, într-un mănunchi semnificativ, straturile sociale reprezentative, interesate de răscoală: țărănimia (scepticul optimist Damian, păit și neîncercător, dar tenace), intelectualitatea (medicul Savici, tovarăș de drum, fanatică învățătoare Ivana, preotul „roșu” Hariton, un fel de răspopit ideologic), armata (soldatul Ioto, modest și răbdător) — categorii catalizate de prezența revoluționarului Ralski. Reușita esențială a poetului stă în faptul că toate aceste personaje-simbol nu sînt folosite ca simple megafone, ci devin oameni adevărați, vii, în carne și oase, ai unei situații istorico-dramatice concrete, de o evidentă tîlcuire premonitorie, anticipatoare a revoluției socialiste ce avea să schimbe fața Bulgariei, tot într-o zi de septembrie, în 1944. Legătura dintre aceste date, dintre „simbătă” martiră și „duminică” renașterii naționale, se face organic, cu eficiență politică.

Întreaga echipă — de la regizoarea Nikolina Tomanova, de la scenograful Gheorghe Ivanov și de la compozitorul Chiril Donev, pînă la, din nou, admirabilul Kosta Tonev (îreproșabil, în Damian), pînă la Dosi Dosev (un inteligent Ralski), la Todor Kolev (ironic popă Hariton), la Nevena Mandadjieva (febrilă Ivana) — și-a însușit și a re trăit cu sinceritate și ardoare tema poemului, în jurul căreia și-a structurat contribuția artistică, într-un tot de o remarcabilă valoare emoțional-educativă, în spiritul civic și patriotic al unei îndelungate tradiții de lupte sociale, în fruntea căroră, în secolul nostru, s-au situat mereu partidele clasei muncitoare, comuniștii din Bulgaria prietenă.

Cu *Simbătă 23*, turneul Teatrului Dramatic „Sofia” și-a atins — după opinia noastră — apogeul, încheindu-se, în același timp, pe a-cordurile cele mai înalte și mai nobile ale unei arte teatrale militante.